

De Varangiaanse garde.

Niet Christelijke Vikingen in het centrum van de macht in Byzantium

Naam: Bjorn Sijmons
Studentnummer: 0228664

Inhoudsopgave

1. Inleiding.
2. Status Questionis.
3. De geschiedenis van de Varangiaanse garde.
4. Beeldvorming van de Varangiaanse garde: Welk beeld wordt er geschetst door de Byzantijnse bronnen en de Vikingsaga's.
5. Beweegredenen en gedachtegang voor het gebruik van niet Christelijke Vikingen als huursoldaten.
6. Conclusie.
7. Bibliografie.

1 Inleiding.

Vikingen en het Byzantijnse rijk. Een combinatie waar men niet een twee drie aan denkt als men de geschiedenis bestudeert. Twee heel verschillende onderwerpen waarbij men bij Vikingen vooral denkt aan ruige stoere krijgers die al plunderend en rovend de kusten van Europa onveilig maakten. Als men het Byzantijnse rijk bekijkt dan zien mensen vooral een Christelijk rijk wat de oostelijke verdediging vormde tegen de oprukkende Islam. Een verdere voortzetting van het oude Oost-Romeinse rijk waar men zichzelf erop beroemde nog steeds de enige en ware erfgenamen van Rome te zijn. Beide onderwerpen weten heden ten dage nog steeds de mensen te fascineren. En niet alleen op het gebied van geschiedenis. Vikingen en het Byzantijnse rijk worden nog steeds gebruikt als inspiratie voor allerhande culturele uitingen. Zo zijn er sinds de opkomst van gewone en spelcomputers vele voorbeelden van games al dan niet geheel gebaseerd op beide culturen. Games als *Age of Empires II*¹, *Medieval Total War I* en *II*², *Assassins creed Revelations*³ om maar een paar te noemen bevatten allemaal historische informatie over beide bovengenoemde culturen. Vikingen die vormen ook een inspiratiebron voor menig Heavy Metal band. De bekendste bands daarvan zijn Amon Amarth en Turisas beiden ook nog eens uit Scandinavië. Amon Amarth legt de nadruk vooral op de krijgscultuur en de mythologie. Maar twee nummers in het bijzonder gaan over reizen naar Constantinopel en de Varangiaanse garde⁴. Turisas heeft twee complete albums gemaakt over het reizen van Vikingen naar Byzantium en de Varangiaanse garde die daar in Constantinopel werd gevormd⁵. Byzantium werkt heden ten dage nog zelfs door in de mode die wordt ontworpen. Kortom het zijn twee historische onderwerpen die nog steeds volop leven onder mensen. Daarnaast heeft vooral de wereld van de Vikingen de laatste jaren een opleving gekend. Onder meer door de opkomst van New Age maar ook door de opkomst van vele re-enactment groepen die de levensstijl van de Vikingen willen doen herleven. Daarbij hebben op televisie ook series als *Game of Thrones* waarin elementen van de Vikingcultuur voorkomen en de serie *Vikings* over Vikinghoofdman Ragnar Lodbrok hebben bijgedragen aan het uitbreiden van de populariteit. Byzantium daarentegen is nooit weggeweest en zijn kunstuitingen en cultuur zijn door de eeuwen heen voor velen een enorme inspiratie geweest.

Dat brengt ons bij dit onderzoek. Wat is de bedoeling van dit onderzoek wat is voortgekomen uit een persoonlijke fascinatie voor deze twee onderwerpen? Dit onderzoek wil kijken naar die uiting van deze twee culturen binnen het Byzantijnse rijk. Namelijk de Varangiaanse Garde. Vikingen die in dienst traden als de keizerlijke lijfwacht en elite van het Byzantijnse leger. Daarbij is het uitgangspunt om de volgende onderzoeksvraag te beantwoorden: Hoe kan men verklaren dat het Christelijke Byzantijnse rijk een keizerlijke lijfwacht vormde bestaande uit niet Christelijke Vikingen. Aan de hand van enkele deelonderwerpen wordt een beeld geschetst van wat de Varangiaanse garde was, hoe oude bronnen een beeldvorming geven van de garde en hoe het te verklaren is dat de Byzantijnen kozen voor een niet Christelijke keizerlijke lijfwacht.

---

¹ *Age of Empires II: The Age of Kings*, Microsoft (2000)

² *Medieval Total War I*, *Medieval Total War II*, Creative Assembly (2002, 2006)

³ *Assassins creed Revelations*. Ubisoft (2011)

⁴ *Runes to my Memory*, *Varyags of Miklagard*, Amon Amarth (2006, 2008)

⁵ *The Vargian way*, *Stand Up and Fight*, Turisas (2007, 2011)

Alles wordt samengevat in een conclusie en als laatste volgt nog een Bibliografie met gebruikte bronnen.

2 Status Questionis.

Heden ten dage is in het strijden voor een ander land of beweging volgens de Geneefse conventie een daad waarmee de strijder geen aanspraak kan maken op bescherming door voorgenoemde conventie⁶. Er zijn enkele uitzonderingen zoals de regimenten bestaande uit Gurkha soldaten afkomstig uit Nepal en het Vreemdelingenlegioen in het Franse leger. Deze eenheden bestaan uit mensen van een ander land die dienen als soldaten in een leger van een ander land. In de voorgenoemde gevallen het Britse of Indiase leger of in het geval van het vreemdelingelegioen het Franse leger. Eventueel kan men de Zwitserse garde van de Paus daar ook toe rekenen. Tegen huurlingen is in de moderne wereld een afkeer ontstaan dat er dus zelfs toe geleid heeft dat dit in een internationaal verdrag geregeld is.

Hoe anders was dit in het verleden. In de geschiedenis van de mensheid is een keur aan geschriften te vinden die melden dat in de strijd gebruik werd gemaakt van huurlingen. Sommige volkeren stonden zelfs bekend om hun militaire vaardigheden. De Romeinen maakten melding van de slingers van de Balearen die in de mediterrane wereld bekend stonden om hun kunde met de slinger als wapen en dus gezocht/gewild waren als huurlingen. Zo was het ook het geval met de Varangiaanse garde van de Byzantijnse keizers. Opvallend is echter dat deze garde bestond uit niet-christelijke Vikingen.

Centraal in dit onderzoek staat de vraag, hoe valt het te verklaren dat een christelijk rijk zoals het Byzantijnse rijk een lijfwacht had voor de keizer die bestond uit niet-christelijke Vikingen? Over deze lijfwacht is een rijke hoeveelheid primaire bronnen uit de Byzantijnse tijd beschikbaar. De eerste geschiedenis van de lijfwacht lijkt te zijn voortgekomen uit een verdrag tussen keizer Basileios I de Macedoniër (811-886) en de Vikingen uit het gebied van het rijk van Kiev. Na een periode van vijandigheden werd in 874 een verdrag gesloten tussen beide partijen waarmee de Vikingen afspraken soldaten voor het Byzantijnse leger te leveren. Dit verdrag werd tussen 907-911 na verdere vijandigheden aangepast en een Viking kon ervoor kiezen om te dienen in Byzantium. Formeel spreekt men pas van de Varangiaanse Garde vanaf het jaar 988 onder keizer Basileios II de Bulgarendoder (985-1025).

Het onderzoek naar de Varangiaanse Garde is divers en uitgebreid. Vele studies die zijn gedaan naar de garde hebben gekeken naar de militaire aspecten. Soms als een onderdeel van bredere studies naar het Byzantijnse militaire apparaat. Zoals de studie van Heath en McBride. Deze uitgebreide studie getiteld *Byzantine armies 886-1118* is een analyse van de legers van de Byzantijnen tussen de jaren 886-1118⁷. Daarbij wordt aandacht besteed aan de garde als onderdeel van het leger en de manier waarop de garde ingezet werd. Het is dus vooral een analyse van de militaire toepassingen aangaande de garde. R. D'Amato heeft zelf in zijn werk alleen geschreven over de Garde zelf⁸. *The Varangian guard* is een studie waarin de gehele

---

⁶ APGC77 artikel 47 stelt dat soldaten die vechten voor een ander land huurlingen zijn echter omdat Ghurka's en het vreemdelingenlegioen strijden als onderdeel van vaste strijdkrachten en niet voor persoonlijk gewin vallen ze niet onder artikel 47 van de Geneefse conventies.

⁷ Heath, I., McBride, A., *Byzantine Armies 886-1118*, (1979)

⁸ D'Amato, R., *The Varangian Guard 988-1453*, (2010)

geschiedenis en evolutie van de Varangiaanse Garde wordt beschreven. Hierbij staat dus het gedrag, de acties en de leden van de garde centraal. Echter er wordt voornamelijk gekeken naar de politieke en militaire betekenis van de garde aan het hof en voor de veiligheid van het rijk. De studie van Blöndal en Benedikz⁹ ziet de Varangiaanse garde als een aspect van de Byzantijnse militaire geschiedenis. De auteurs die focussen zich op de garde zelf als een belangrijk en origineel aspect van het Byzantijnse militaire apparaat. Daarbij blijven ze in de politieke en militaire hoek zitten. In dezelfde hoek als de hierboven beschreven studies zit ook T. Georgios¹⁰. Zijn studie, *Varangian and Frankish Mercenaries in the Service of the Byzantine Emperors (9th – 11th c.)*. Numbers, Organisation and Battle Tactics in the operational theatres of Asia Minor and the Balkans, wijkt echter af op een punt. De Varangiaanse garde wordt niet alleen geanalyseerd maar ook vergeleken met andere huurlingen actief in het Byzantium van dat moment. De studie is niet alleen maar een analyse maar ook een vergelijking met andere niet Vikingen. Daardoor ontstaat een beeld van de Varangiaanse garde en een verklaring hoe de garde aan zijn status als elite-eenheid is gekomen. Het verklaart de superioriteit van de garde.

Een hele andere studie is van de hand van Højberg Bjerg, Lind en Sindbæk¹¹. Zij kijken naar de uitwisseling van cultuur en communicatie van de Vikingen in de Levant. Het artikel 'From Goths to Varangians: communication and cultural exchange between the Baltic and the Black Sea' poogt te verklaren hoe de Varangiaanse garde door zijn contact met Byzantium en de gebieden in Scandinavië een bijdrage heeft geleverd aan de veranderingen binnen de cultuur van de Vikingen. Een geheel nieuwe benadering van studie naar de Varegiaanse garde aangezien men volledig afwijkt van de hierboven genoemde studies die vooral de militaire aspecten van de garde bestuderen. Hier wordt gekeken naar de culturele uitwisseling tussen de garde en de Byzantijnen. Hierop aansluitend is een studie van C. Downham over etniciteit bij de Vikingen¹². Hoe zagen Vikingen zichzelf en hoe wilden ze gezien worden. Dat draagt bij aan de manier waarmee men kan verklaren hoe het beeld is ontstaan wat de Byzantijnen over de Varegiaanse garde hadden. Men ziet duidelijk dat er een verschuiving plaatsvindt naar andere onderzoeksrichtingen. Dat neemt niet weg dat er geen oudere studies zijn die ook al een poging hebben gewaagd. A.W. Brøgger¹³ schreef in 1936/1937 het artikel 'The Vikings of the Mediterranean and the Vikings of the North' waarin een vergelijking werd gemaakt tussen de Vikingen die in Scandinavië leefden en die zich op dat moment in de Levant bevonden. Waarin waren ze gelijk waarin verschilden ze wat was de uitwisseling tussen beiden. Het onderzoek

---

⁹ Blöndal, S., Benedikz, B.S., *The Varangians of Byzantium: An Aspect of Byzantine Military History*, New York (1978)

¹⁰ Georgios, T., Rus, *Varangian and Frankish Mercenaries in the Service of the Byzantine Emperors (9th – 11th c.)*. Numbers, Organisation and Battle Tactics in the operational theatres of Asia Minor and the Balkans, in Byzantine Symmeikta, Athens (2012)

¹¹ Højberg Bjerg, L. Maj-Britt., Lind, J., Sindbæk, S.M., *From Goths to Varangians: communication and cultural exchange between the Baltic and the Black Sea*, Aarhus University Press (2013)

¹² Downham, C., *Viking Ethnicities: A Historiographic Overview*, History Compass v10 n1 (January 2012)

¹³ Brøgger, A.W., *The Vikings of the Mediterranean and the Vikings of the North*, The Annual of the British School at Athens Vol. 37 (1936/1937)

heeft echter geen navolging gekregen aangezien men heel lang op dat gebied geen onderzoek pleegt.

In de *Alexiad*, geschreven door Anna Komnene (1083-1153) wordt vermeld dat de Vikingen bekend stonden om de loyaliteit tegenover de keizer. Haar vader werd geadviseerd om niets te doen tegen de Varegiaanse garde aangezien deze zijn taak zag als een heilige band met de keizer en zijn naasten. Zoals Anna al schreef: 'Vikingen beschouwen loyaliteit aan de keizers en de bescherming van de persoon van de keizer als een familietraditie, een soort van heilig daad. Ze gaven nooit blijk van dat ze deze heilige band zouden breken¹⁴. Dat betekent echter niet dat het om de persoon van de keizer ging? Waar ze deze verbintenis mee aangingen maar puur met het keizerschap als functie. Dat komt naar voren uit het feit dat de Garde de niet kon voorkomen dat keizer Nikephoros II Phokas (912-969) werd vermoord. De Garde kwam te laat en riepen John Tzimiskes (925-976) uit tot nieuwe keizer. Was voornoemde keizer nog in leven geweest, dan hadden ze deze verdedigd maar hij was dood en nu hadden ze een nieuwe keizer om te verdedigen. Op basis van deze voorbeelden komen onderzoekers tot de conclusie dat de Byzantijnse keizers deze Vikingen als lijfwacht hadden omdat ze uit loyaliteit aan het keizerschap een zittende keizer zouden verdedigen tot de dood en deze nooit zouden verraden. Het verdedigen van het keizerschap als functie ongeacht het individu dat op de troon zat, was een heilige eervolle daad voor de Garde. Dit was een taak die ze dus nooit zouden breken aangezien het een grote oneervolle daad zou zijn. Echter in het werk van Georgina Buckler, die schreef aan het begin van de twintigste eeuw, komen voorbeelden naar voren waarin duidelijk wordt dat de Garde niet alleen maar loyaal was. Zo zijn er voorbeelden dat de Vikingen loyaliteit aan het keizerschap zo hoog achtten dat ze Romanus IV Diogenes (1068-1071) in zijn afwezigheid afzetten en Michael VII (1071-1078) op de troon zetten. Ook zou de Garde Nikephoros III Botaneiates (1078-1081)¹⁵ hebben willen vermoorden. Echter dat mislukte maar de reputatie was dermate goed dat ze vroegen om genade en genade werd ze gegeven. Dit zou echter een aanwijzing zijn dat ze loyaal waren maar alleen als het zo uitkwam en ze dus als huurlingen geld konden verdienen.

Het onderzoek naar de Varangiaanse garde is een vooral een onderzoek naar de militaire aspecten van de Garde. Dat blijkt ook wel uit de gevonden en bestudeerde studies over de garde. Hier en daar ziet men wel andere manieren van bestuderen. Zo is de studie van Buckler waarin de visie van Anna Komnene over de Garde duidelijk naar voren komt. Men poogt nu te begrijpen hoe de garde zijn taak zag en invulde. Het blijkt dus een loyaliteit aan het ambt te zijn en niet aan de persoon op de troon. Men kijkt nu ook naar de beweegredenen van de krijgers van de garde en niet alleen de militaire aspecten. Men is nu meer bewust dat er gekeken moet worden naar andere aspecten aangaande de Varegiaanse Garde. Hoe men zichzelf zag en presenteerde. Wat zijn de gevolgen van de aanwezigheid van de Vikingen aan het hof in Constantinopel. Was er sprake van culturele uitwisseling en zo ja in welke mate. Afgezien van een enkele poging in het verleden is er nog niet veel over geschreven. Ik wil met mijn bescheiden onderzoek bijdragen aan een andere kijk op de Varegiaanse garde. De militaire kant is boeiend en ook uitvoerig beschreven. Mijn onderzoek wil eigenlijk pogen om naast de

---

¹⁴ Anna Komnene, *De Alexiad*, (2003)

¹⁵ Joannes Zonaras, *Epitome Historiarum*

militaire kant van de zaak ook andere redenen te vinden waarom de Byzantijnen niet christenen als lijfwacht voor de keizer gebruikten. Het zal zeker niet alleen vanwege militaire en politieke redenen zijn geweest. In de rest van dit paper wordt een poging gedaan om hiervoor verklaringen te vinden in de moderne literatuur en de bronnen die ons uit deze tijd zijn overgeleverd.

3 De geschiedenis van de Varangiaanse garde.

Contact tussen de Vikingen en de Byzantijnen was er al voordat de Varangiaanse garde werd opgericht door de Byzantijnse keizers. De schrijver Johannes Skylitzes maakt in zijn werk al melding van de Vikingen ten tijde van de regeerperiode van Michael III (840-867). Een vloot van Rus was de grote rivieren van Rusland afgezakt en viel Constantinopel aan. Echter na een hevige storm (volgens de Byzantijnen gezonden door God) trokken ze zich terug. Dit was de eerste kennismaking tussen het Byzantijnse rijk en de Vikingen¹⁶. Later in deze eeuw tijdens de regeerperiode van de Byzantijnse keizer Basileis I hadden de Vikingen uit Rusland ook wel Rus genoemd een verdrag gesloten met de keizer. Dat verplichtte de Rus om mensen te leveren voor het Byzantijnse leger.

Pas onder keizer Basileios II (958-1025) is er voor het eerst sprake van een oprichting van de Varangiaanse garde. Keizer Basileios II was verwickeld in een machtsstrijd om de Byzantijnse troon. Als keizer zag hij zich in direct conflict gesteld met de leidende figuur van het leger Bardas Phokas. Deze had zich verzekerd van het grotere en betere deel van het leger te velde en had het grootste deel van Anatolië in zijn bezit. Echter keizer Basileios II had in de hoofdstad Constantinopel de keizerlijke schatkamer en kon daarmee een groot leger van huurlingen op de been brengen. Ook via diplomatieke betrekkingen kreeg keizer Basileios II steun. Door de banden met het rijk van Kiev aan te halen en een verbond te sluiten¹⁷. In ruil voor steun trouwde Anna de dochter van keizer Basileios II met de vorst Vladimir van Kiev¹⁸. En weldra werd er hulp gezonden in de vorm van vier tot zesduizend soldaten. Dit waren afstammelingen van de Vikingen die zich hadden gevestigd langs de Russische rivieren en Vikingen uit Scandinavië. Deze Varjagen vormden het hoofdbestanddeel van het leger dat Bardas Phokas versloeg. Na deze burgeroorlog vormden ze de uit huurlingen bestaande lijfwacht van de keizer¹⁹. Dit mede omdat keizer Basileios II zijn eigen onderdanen niet meer vertrouwde na de opstand. Vanaf dat jaar is er sprake van de Varangiaanse garde. Deze eerste lijfwacht was een eenheid van vier tot zesduizend strijders die betaald werden door de keizer²⁰.

Later in de 11^e eeuw komen wij de bekendste persoon tegen die ooit in de Varangiaanse garde diende. Dat is namelijk Harald Hardrada (1015-1066) de latere koning van Noorwegen. Deze diende vele jaren in de garde onder de Byzantijnse keizers. Later werd Harald veroordeeld voor het oneigenlijk gebruik van Byzantijnse middelen. Echter Harald maakte zijn ontsnapping en stierf later in de strijd om Stamfordbridge in het jaar 1066.

Naast een gebruik als lijfwacht van de keizer was de Garde ook een van de elite-eenheden van het Byzantijnse leger. Vaak werden onderdelen van de Garde actief ingezet in de strijd. Juist vanwege de bekwaamheid van zijn strijders. Ze hadden een mindset waarin het sterven in de strijd juist eervol was. Dus wat zou het als men viel in de strijd. Als men eervol had gestreden

---

¹⁶ Skylitzes, J., *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, (vert. 2010) pp. 107-108

¹⁷ Ellis-Davidson, H.R., *The Viking road to Byzantium*, London (1976), pp. 151-152

¹⁸ Stouraitis, Y., *A companion to The Byzantine culture of war ca. 300-1204*, Leiden (2018), pp. 276

¹⁹ Stouraitis, Y., *A companion to The Byzantine culture of war ca. 300-1204*, Leiden (2018), pp. 13-14

²⁰ Stouraitis, Y., *A companion to The Byzantine culture of war ca. 300-1204*, Leiden (2018), pp. 114

dan was er juist plaats in het Walhalla voor de strijder. Hij zou daar iedere dag vechten in afwachting van Ragnarok het einde der tijden. Zijn wonden herstelden zich iedere avond en dan dronk hij Mede geproduceerd door de geit Heidrun en at het vlees van het everzwijn Saehmrinnir. Beiden vormden een onuitputtelijke bron van vlees en drank. Het geloof veranderde door de eeuwen heen naarmate de Vikingen en Rus het christelijke geloof overnamen. Wat ze niet verloren was de wil om de belofte van trouw en eer na te komen die men aflegde als men zich aanmeldde voor dienst in de Garde. Echter deze kwaliteiten hadden kennelijk niet alleen de Vikingen van de Varangiaanse Garde. Kennelijk was dat een universeel kenmerk van de Vikingen.

De Varangiaanse garde kende in zijn bestaan een aantrekkingskracht op vele jonge Vikingen die van de terugkerende Vikingen verhalen te horen kregen van de onmetelijke rijkdom die er te behalen viel als lid van de Garde. Het gevolg van de vele jonge krijgers die wegtrokken maakte dat er speciale wetten werden opgesteld waarbij een krijger niets kon erven terwijl hij in Griekenland was²¹.

De kern van de garde blijft altijd bestaan uit Vikingen dan wel de afstammelingen van de Vikingen wonende langs de rivieren van Rusland. Echter na het jaar 1066, waarin de Angelsaksen een nederlaag leden tegen de Normandiërs in de slag bij Hastings zien wij een toename van Angelsaksen binnen de Garde²². Een verklaring hiervoor is dat vele Angelsaksische edelen door de Normandiërs (overigens ook afstammelingen van Vikingen!) worden verdreven. Ze vormden een geoefende schare aan mannen die door de Garde goed kon worden gebruikt.

Tot en met de vierde kruistocht die resulteerde in de plundering van Constantinopel door de kruisvaarders en de stichting van de Latijnse koninkrijken in delen van het Byzantijnse rijk was de Varangiaanse garde van de keizers een bekende verschijning in het Byzantijnse rijk.

De laatste melding van de Varangiaanse garde komen wij tegen in de kroniek van Morea. De oorspronkelijke tekst alsmede de naam van de auteur is voor ons verloren gegaan. Wat ons als onderzoekers nog rest zijn enkele kopieën van de 14e-15e eeuw en uit de 15e-16e eeuw. De laatste vermelding vertelt ons dat de Varangiaanse garde de prins van Achaïa na de slag van Pelagonia in 1259 naar de gevangenis begeleidde. Daarna zwijgen de geschreven bronnen over het bestaan van de Varangiaanse Garde. Betekent dit dat de gehele lijfwacht niet meer bestond? Waarschijnlijk niet het is eerder aannemelijk dat de lijfwacht nog steeds bestond maar meer en meer bemand was door Byzantijnen en niet meer door Scandinaviërs en andere West-Europese volkeren. Tot en met 1400 komen wij nog wel personen tegen in bronnen die zichzelf als Varjagen zien en wonen in Constantinopel²³. De val van Constantinopel in 1453 aan de Ottomanen heeft naar alle zekerheid definitief het einde van de Varangiaanse lijfwacht ingeluid.

---

²¹ Bekend als de *Västergötlagen*

²² Stouraitis, Y., *A companion to The Byzantine culture of war ca. 300-1204*, Leiden (2018), pp. 132

²³ Bartusis, M., *The Late Byzantine Army: Arms and Society 1204–1453*, Philadelphia (1992), pp. 272–275.

4 Beeldvorming van de Varangiaanse garde: Welk beeld wordt er geschetst door de Byzantijnse bronnen en de Vikingsaga's.

Dit hoofdstuk heeft als doel om erachter te komen hoe de Byzantijnen tegen de Vikingen aankeken. Welke kenmerken werden ze toegedicht? Wat was het algemene beeld wat men vormde over deze krijgers uit het Noorden? Hoe werden ze afgebeeld in zowel woord als beeld door Byzantijnse schrijvers? En is dit beeld ook te vinden in de Noordse sagen. Of is het beeld van dergelijke krijgers in de sagen anders dan het beeld van de Byzantijnen? Wat vertellen de bronnen uit deze periode ons over de Varangiaanse garde? Twee Byzantijnse bronnen komen nadrukkelijk aan bod en dat zijn de werken van Anna Komnene (1083-1153) en Johannes Skylitzes (1040-1101). Beide werken bevatten beschrijvingen van de Varangiaanse garde en door bestudering van deze werken krijgt men een inkijk in de gedachten en beeldvorming van de Byzantijnen over de Vikingen. In mindere mate komt Strategikon van Kekaumenos (onbekend) aan bod. Daarnaast wordt nog gekeken naar sagen uit Scandinavië met name de Laxdalesage en de Heimskringla.

Als eerste volgen nu de Byzantijnse bronnen in chronologische volgorde. Daarbij moet worden gezegd dat de volgorde van Johannes Skylitzes en Kekaumenos enigszins tot discussie kan leiden omdat beide werken in de late 11e eeuw zijn geschreven. Kekaumenos overleed eerder maar kan zijn werk geschreven hebben in de periode net voor of na het werk van Johannes Skylitzes. Daarom wordt de grotere bron van Johannes Skylitzes als eerste behandeld. Vervolgens de Strategikon van Kekaumenos en als laatste de Alexiad van Anna Komnene.

Johannes Skylitzes bekendste werk is heden ten dage bekend als de Madrielse Kroniek van Skylitzes. De oorspronkelijke titel vertaald naar het Nederlands zou luiden; Een samenvatting van Byzantijnse Geschiedenis 811-1057. Een geschiedkundig werk over het Byzantijnse rijk in de periode van de dood van Nikephoros I tot en met de afzetting van Michael IV. Voor ons onderzoek zijn er meer interessante passages te vinden dan andere Byzantijnse bronnen die in deze studie worden bestudeerd. Tezamen met de tekeningen die men heeft uit de Madrielse kroniek is er ook een echt visueel beeld van hoe men de Varangiaanse garde afbeeldde. De eerste melding van Johannes Skylitzes heeft het over de Rus die Constantinopel aanvielen met een grote vloot²⁴. Dat gebeurde in de regeerperiode van Michael III (840-867). Na deze vermelding maakt de kroniek een sprong anderhalve eeuw naar de regeerperiode van keizer Michael IV Paphlagon (1010-1041). Dan vinden wij een opvallende verwijzing naar de Varangiaanse garde. Er wordt melding gemaakt van leden van de garde die in de Themata van Thrakesion zijn gestationeerd op dat moment. Een van de leden die valt een vrouw lastig omdat hij op haar valt²⁵. Als deze vrouw vervolgens weigert probeert hij met geweld zich tot haar te nemen. De vrouw in kwestie grijpt een kort zwaard en steekt de Viking door het hart. Een duidelijk voorbeeld zou men zeggen dat de Varangiaanse garde niet alleen bestond uit eervolle mannen. Maar wat de collega gardisten vervolgens doen getuigt ons juist dan dat de Varangiaanse garde eer en goede manieren wel degelijk hoog in het vaandel hadden staan. Zodra ter ore is gekomen wat de collega van deze gardisten had gedaan gaven ze alle

---

²⁴ Skylitzes, J., *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, (vert. 2010) pp. 107-108

²⁵ Skylitzes, J., *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, (vert. 2010) pp. 372

bezittingen van deze vermoorde collega aan de vrouw die hij met geweld probeerde te nemen als compensatie voor het leed. Het lichaam van de gedode man werd aan de kant gegooid en men keer er niet meer naar om²⁶. Hij had kennelijk zijn eer bezoedeld en dus alle rechten op een eervolle begrafenis en wraakneming door zijn collega's verloren. Dit is de enige bron die ik heb kunnen raadplegen waar dit voorval wordt gemeld. Opvallend omdat het zowel de slechte als de goede kanten van de Varangiaanse garde toont. In de beschrijving van de regeerperiode van Constantijn IX Monomachos (1000-1055) komen de meeste meldingen voor in het werk van Johannes Skylitzes. Maar liefst twee keer wordt er melding gemaakt van de Varangiaanse garde. De eerste is de vermelding dat de keizer in zijn strijd tegen de Petjenegen²⁷ zich wendt tot de Varangiaanse garde die reservetroepen worden genoemd in dit stuk om de verdediging tegen deze stam te versterken²⁸. Vermelding nummer twee slijkt een chronologische discrepantie. Hierin worden de reservetroepen van Franken en Varangiaanse garde beschreven die de aanvallen van een Seltsjoekse Sultan die onbekend is afslaan. Dit vindt plaats in de omgeving van Kars de hoofdstad van een klein Armeens koninkrijk²⁹. De discrepantie zit hem in het feit dat het voorgaande punt het heeft over de vriendschap met dat koninkrijk en de latere opnemering daarvan in het Byzantijnse rijk. Dat neemt niet weg dat wij hieruit kunnen opmaken dat de Varangiaanse garde tegen de Moslims actief werd ingezet in het oosten van het rijk ver van Constantinopel. De laatste vermelding die wij terugvinden over de Varangiaanse garde is uit de periode 1056-1057. In dit jaar is wordt Michael VI de Oudere (ook bekend als Michael VI Bringas 1056-1057) uitgeroepen tot keizer van het Byzantijnse rijk. En nu is er iets gekks aan de hand in de tekst van Johannes Skylitzes. De tekst maakt melding dat Michael VI is uitgeroepen tot keizer maar deze proclamatie wordt betwist door Theodosius Monomachos (1056)³⁰. Als de paleiseunuch lucht krijgt van de opstand maakt deze de wachters van het paleis gereed voor de strijd tegen deze samenzwering. De Romeinen en de Varangiaanse garde worden bewapend voor de strijd. Maar dan volgt de volgende zin: "The Varangians are a Celtic people serving the Romans as mercenaries"³¹. Heeft Johannes Skylitzes het hier nu nog over de oorspronkelijke garde of maakt hij nu juist melding van de veranderde samenstelling van de gardisten. Het is bekend dat er vanaf de tweede helft van de 11^e eeuw er meer en meer Latijnen lid worden van de Varangiaanse garde. Wat precies hier bedoeld wordt zal waarschijnlijk een raadsel blijven. Wat wel duidelijk wordt is dat de Varangiaanse garde ook als een paleispolitie

In de Strategikon van Kekaumenos wordt er ook melding gemaakt van Vikingen in het Byzantijnse leger. Of men met deze Vikingen ook echt de Varangiaanse Garde bedoeld wordt of gewoon Vikingen in dienst van de lokale vertegenwoordiger van de Byzantijnse keizer dat wordt niet echt duidelijk uit de tekst. De tekst zelf probeert de keizer en anderen te onderwijzen dat de muren van ongeacht welke stad regelmatig moeten worden gecontroleerd. En men moet daarbij enige legale of illegale bebouwing slopen vanwege het veiligheidsrisico. Hierbij wordt de stad

---

²⁶ Skylitzes, J., *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, (vert. 2010) pp. 372

²⁷ Dit gebeurde in het jaar 1048 nadat een intern Byzantijns conflict had geleid tot een verzwakking van de Byzantijnse krijgsmacht.

²⁸ Skylitzes, J., *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, (vert. 2010) pp. 439-440

²⁹ Skylitzes, J., *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, (vert. 2010) pp. 442

³⁰ Skylitzes, J., *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, (vert. 2010) pp. 449

³¹ Skylitzes, J., *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, (vert. 2010) pp. 372

van Otranto genoemd die werd bestuurd door een zekere Malapetzes³². Deze had zowel Roes als Varjagen in dienst. En zoals al eerder geschetst was dat de benaming voor Vikingen en de afstammelingen daarvan die via de Russische waterwegen de trek naar Constantinopel aanvaardden. De tekst heeft dus eigenlijk geen enkele betrekking op de Varegiaanse Garde. Dat neemt niet weg dat uit deze tekst al dan niet indirect een beeld over Vikingen naar voren komt. Men heeft kennelijk deze Vikingen ingehuurd als onderdeel van het leger. Vikingen hebben dus een degelijke martiale reputatie onder de Byzantijnen. Dit zal mede komen door de strijd tussen beide groepen, maar naar alle waarschijnlijkheid ook door de daden van de Varegiaanse Garde. Dat wijst er indirect op dat de Vikingen onder de Byzantijnen een reputatie hebben opgebouwd waardoor ze werden ingehuurd. Om dat te bereiken zullen de Vikingen bekend hebben gestaan als moedige sterke krijgers die onverschrokken de strijd aangingen met de vijand. Een bijkomstigheid is dan ook dat men bekend moet zijn als loyale strijders. Welke commandant haalt nu vreemde krijgers binnen als de commandant er niet zeker van kan zijn dat de gehuurde troepen niet overlopen naar de andere kant. Het heeft er dus alle schijn van dat Vikingen als ze eenmaal een 'contract' aangingen deze ook eerden en dus niet ineens overliepen naar de andere partij. Ook niet uit lijfsbehoud of voor meer gewin. Eer was belangrijker en dat gooide men op deze manier niet ten grabbel!

Anna Komnene is wel bekend om het haar werk de Alexiad waarin ze de regeerperiode van haar vader beschrijft. In het boek maakt ze enige verwijzingen naar de Varangiaanse garde die ons indirect iets kunnen vertellen over het beeld wat de Byzantijnen hadden over deze eenheid. Als haar vader Alexios I Komnenos onderweg is naar Constantinopel om de troon te veroveren en de keizer Nikephoros III Botaneiates (1002-1081) af te zetten maakt ze voor het eerst melding van de Garde in haar werk. Om Constantinopel te veroveren moeten de muren beslecht worden. Er wordt gekeken wie er eventueel verraad zou willen plegen zodat de mannen van Alexios I de stad binnen kunnen trekken. Door te praten met de soldaten die de stad verdedigen weet men dat de Garde een sectie van de muren verdedigde. Adviseurs van Alexios I geven echter het advies dat men de garde niet moet proberen over te halen. Dat omdat zoals Anna Komnene schrijft: Zij de loyaliteit aan de keizer en de bescherming van diens persoon zagen als een familietraditie, een heilig verbond en erfenis die van generatie op generatie overgaat, deze trouw houden ze in ere en zullen nooit een teken van verraad tonen³³. Een duidelijke omschrijving over het karakter van de Garde als het aankomt op het uitvoeren van zijn taak. De reputatie onder de Byzantijnen is er duidelijk een van trouw aan de keizer die op de troon zit. Wat er ook gebeurt de keizer als lijfwacht dienen is de taak van de Varegiaanse garde. Een taak waar de Vikingen dus niet lichtzinnig mee omgingen. Bovendien de bewoordingen dat ze er alles aan deden om ook maar geen teken van verraad te vertonen wil ons doen geloven dat de Garde hoe dan ook nooit zijn aangewezen taak zal verloochenen. Verderop in de Alexiad heeft Anna Komnene het over de persoonlijke lijfwacht van Alexios I op het slagveld in de slag bij Zes mannen werden uitgekozen om op het slagveld de keizer persoonlijk te beschermen. Hieronder twee zoons van Romanos Diogenes, Nikolas Maurokatalakon, Ioannikios, een zekere Goules dienaar van de keizerlijke familie en

---

³² Kekaumenos, *Strategikon*, (vert. 1956), pp. 63

³³ Komnene A., *The Alexiad*, (vert. 2009), pp. 71-72

Nampites³⁴. Deze laatste naam is voor ons onderzoek naar de beeldvorming van de Byzantijnen een belangrijke naam. Dat was op dat moment de aanvoerder van de Varegiaanse garde van de keizer. Om als persoonlijke lijfwacht te dienen voor de keizer is een hele eer ook al is het als onderdeel van een groep. Men kan ook stellen dat als de aanvoerder van de Varegiaanse Garde wordt aangesteld als persoonlijke beschermer, dan zullen leden van de Garde ook al zijn ze niet Byzantijns in hoog aanzien staan.

In de Noorse bronnen wordt er niet in een directe manier melding gemaakt van Vikingen die dienden in de Varangiaanse Garde. Daarbij is het lastiger om deze bronnen te bestuderen aangezien het voornamelijk sagen betreft. Deze zijn voordat ze werden opgeschreven door latere Noordse auteurs vooral oraal overgeleverd door de Skalden van de Vikingen. Een verdere bijkomstigheid is dat deze sagen vaak niet getuigen van een grotendeels historisch correcte weergave van het gebeuren. Het is vaak een heldendicht waarmee men de bedoelde persoon goede eigenschappen meegeeft en eventueel aandacht. Dat neemt niet weg dat als men een beetje tussen de regels doorleest er toch nog enige relevante informatie te vinden is voor ons onderzoek. Zijn de door de Byzantijnen toegedichte eigenschappen waar de Varegiaanse Garde om bekend was ook hetzelfde als de eigenschappen die onder Vikingen ook als de beste en begerenswaardige eigenschappen werden gezien? Bronnen die ons het verhaal vertellen van de Varegiaanse garde zijn erg schaars. Twee sages maken duidelijk melding van Vikingen die de reis maakten naar Constantinopel om lid te worden van de Varegiaanse Garde. Daarbij moeten wij wel in ogenschouw nemen dat het individuen betreft van de hogere klasse en zelfs een latere koning van Noorwegen. Deze sagen zullen net als de vorige Byzantijnse bronnen behandeld worden in chronologische volgorde. De Laxdaelesage wordt als eerste behandeld vanwege de gebeurtenissen die stoppen in de 11e eeuw en de Heimskringla nog tot en met de 12e eeuw doorloopt.

De Laxdaelesage is geschreven door een voor ons onbekende auteur. In het werk komt een uitgebreide liefdesdriehoek naar voren die vooral in IJsland en Noorwegen zich afspeelt. Een van de opvallende passages echter komt op het eind van de saga waarin een van de kinderen van de hoofdpersonen vanuit IJsland via Noorwegen en de Russische rivieren naar Constantinopel vertrekt. Eenmaal daar aangekomen gaat deze persoon in dienst van de Byzantijnse keizer als lid van de Varangiaanse Garde. Deze Bolli Bollison maakte goede naam waar hij ook kwam. "The king was kind to Thorleik as he had been before yet he held Bolli by much in greater esteem, for he deemed him even peerless among men."³⁵ Deze zin duidt erop dat Bolli Bollison gezien werd als iemand met de mogelijkheid om meer te zijn dan een gewone krijger. Later in de saga vertrekt Bolli naar Denemarken alwaar hetzelfde over hem wordt verteld en vervolgens reist hij door naar Constantinopel door de Vikingen Miklagard genoemd³⁶. Als lid van de Varangiaanse garde dwingt Bolli veel respect af: "The Varangians accounted Bolli most highly of whilst he was with them in Micklegarth." staat in de Laxdaelesage te lezen³⁷. Bolli maakt zijn terugreis uit Constantinopel vier winters later als een rijk en gevierd man. De reis was

---

³⁴ Komnene A., *The Alexiad*, (vert. 2009), pp. 193

³⁵ *Laxdaelesage*, (vert. 2008), pp. 210

³⁶ *Laxdaelesage*, (vert. 2008), pp. 211

³⁷ *Laxdaelesage*, (vert. 2008), pp. 211

duş profijtvol en bij terugkeer draagt Bolli de vachten die hij van de Keizer van Byzantium, in deze tekst de Garthkoning genoemd, heeft gekregen als beloning³⁸.

Uit ongeveer dezelfde periode komt een uitgebreid werk van Snorri Sturluson. Dit werk is bekend onder de naam *Heimskringla*. Het is een historie van de Koningen van Noorwegen beginnend in 850 met de saga van Halfdan de Zwarte en eindigt met de saga van Magnus Erlingson in het jaar 1177. Voor dit onderzoek is de saga van Harald Hardrada echter het gedeelte waar de nadruk op komt te liggen. Deze latere koning van Noorwegen is het bekendste lid van de Varangiaanse garde die ons via de bronnen bekend is. Harald Hardrada begint zijn tocht naar Constantinopel na de slag bij Stiklestad. Als neef van de Noorse koning die deze slag verloor moest Harald vluchtten om zijn leven veilig te stellen. Dat leidde ertoe dat Harald in de lente van 1031 Noorwegen verlaat en naar het hof van koning Jarisleif trekt in Novgorod. Hiermee is de eerste stage van de tocht naar Constantinopel afgelegd. Uit de saga blijkt dat koning Jarisleif Harald warm onthaalt. Bovendien krijgt Harald een post als leider van de troepen van de koning. Hieruit kan men afleiden dat Harald een goede reputatie had als leider. Een nieuweling die nota bene een vluchteling is die geef je niet zomaar een goede baan als bevelhebber over goed getrainde mannen. Daarnaast is er in de krijgscultuur van de Vikingen geen plaats voor onbekwame vechters. Harald Hardrada heeft dus iets in zijn mars en bezit de nodige vaardigheden om een dergelijke positie te kunnen verdienen. Enige jaren later vertrekt Harald met een grote schare mannen naar Constantinopel. Daar treedt hij in dienst van de Byzantijnse keizerin Zoë en werd door de mannen van de Varangiaanse garde binnen afzienbare tijd tot leider benoemd. Wat nu volgt in de bron is een groot succesverhaal over Harald Hardrada als leider van de Varangiaanse garde. Harald en zijn mannen gaan op campagne in Afrika (door de Vikingen Serkland genoemd³⁹) en behalen daar vele overwinningen op de Saracenen. Geplunderde schatten en andere waardevolle spullen stuurt Harald naar Novgorod om het daar op te slaan. Sicilië is de volgende plaats waar Harald en zijn mannen huishouden. Zo wordt het innemen van 4 verschillende kastelen beschreven. In deze beschrijvingen is opgetekend dat Harald naast een sterke en goede vechter ook een bedreven en listige commandant van de Varangiaanse garde was. Zo wordt verteld dat Harald deed alsof hij ziek werd en zijn kracht verloor. Als Harald dan zogenaamd overleden is vragen zijn mannen of hij in het kasteel een goede Christelijke begrafenis kan krijgen. Daar wordt dan mee ingestemd. Zijn krijgers droegen zogenaamd zijn lichaam naar het kasteel waar iedereen uit eerbied stond te wachten. Dit was onderdeel van de list van Harald want zoals te lezen staat in de *Heimskringla*: "Now when the corpse was brought within the castle gate the Varings set down the coffin right across the entry, fixed a bar to keep the gates open, and sounded to battle with all their trumpets and drew their swords."⁴⁰ Het kasteel werd ingenomen door de Varangiaanse Garde en iedere aanwezige werd gedood. Harald maakt na deze campagnes een kleine tussenstop in Constantinopel. Vervolgens gaat Harald op expeditie naar Jerusalem en Palestina. Ook daar is Harald erg succesvol: "Harald went with his men to the land of Jerusalem and then up to the city of Jerusalem, and wheresoever he came in the land all the towns and

---

³⁸ *Laxdaelesage*, (vert. 2008), pp. 222

³⁹ Sturluson, S., *Heimskringla*, (vert. 2014), pp. 393

⁴⁰ Sturluson, S., *Heimskringla*, (vert. 2014), pp. 397

strongholds were given up to him.”⁴¹. Ook was het volgens de schrijver Harald die de weg vrij maakte voor pelgrims: “He also cleared the whole road all the way out to Jordan, by killing the robbers and other disturbers of the peace.”⁴². Beide passages laten zien dat Varangiaanse garde een bepaalde reputatie genoot die rondging. Kennelijk in combinatie met de kwaliteiten van zijn aanvoerder Harald Hardrada was dat genoeg om succesvol campagne te voeren in naam van Byzantijnse keizers. Na terugkeer kreeg Harald echter problemen in Constantinopel. Na het opzeggen van zijn functie werd Harald door Keizerin Zoë vastgezet met als aanklacht dat Harald tijdens zijn campagnes misbruik had gemaakt van het eigendom wat de Griekse keizer ter beschikking had gesteld. Maar zoals het betaamt weet Harald te ontsnappen en hij vlucht naar Novgorod terug claimt zijn schatten en gaat terug naar Noorwegen waar hij uiteindelijk koning wordt. Een mooie saga die laat zien hoe de Varangiaanse garde werd ingezet. Tussen de regels door lezend zoals al eerder gezegd, valt op te maken dat deze krijgers niet helemaal de eervolle mensen waren en trouw aan de troon tot in de dood. Krijgslisten werden toegepast waar nodig en men plunderde zelfs Christelijke kastelen. Een ander opvallend punt aangaande de saga van Harald Hardrada is dat het de enige gevonden bron is waarin melding wordt gemaakt van wat een *polutasvarf*⁴³ wordt genoemd. Dit gebruik wordt uitgelegd als het recht wat de Varangiaanse garde had om de schatkamer van de keizer te plunderen als deze was overleden. Dit gebruik zou Harald drie keer hebben meegemaakt en dat maakte hem nog rijker dan hij als was.

Zowel de saga van Harald Hardrada en de Laxdaelesage moeten wel gelezen worden met een maar in het achterhoofd. Beide zijn geschreven om de gepresenteerde mannen goed voor de dag te laten komen. Succes ligt voor het oprapen voor deze mannen. Alles wat ondernomen wordt omgezet in goud. Tegenslagen zoals in het geval van Harald worden overwonnen zonder al te veel moeite. Logisch natuurlijk aangezien iemand die de latere koning van Noorwegen wordt kan men niet als zijnde een onbenul presenteren. Dat levert ons als onderzoeker een erg gekleurd beeld op van deze Vikingen. Vandaar ook de zoals vooraf al gegeven waarschuwing dat men deze bronnen vooral tussen de regels door moet worden gelezen.

---

⁴¹ Sturluson, S., *Heimskringla*, (vert. 2014), pp. 397

⁴² Sturluson, S., *Heimskringla*, (vert. 2014), pp. 398

⁴³ Sturluson, S., *Heimskringla*, (vert. 2014), pp. 398

5 Beweegredenen en gedachtegang voor het gebruik van niet Christelijke Vikingen als huursoldaten.

In het vorige hoofdstuk hebben wij gekeken naar weergave en beeldvorming in bronnen uit de historische periode van de Varangiaanse garde zelf. Wat zeggen deze bronnen ons nu over de beweegredenen van de Byzantijnen om gebruik te maken van niet Christelijke Vikingen als huursoldaten voor de keizerlijke lijfwacht. Wat uit de bronnen vooral naar voren komt is dat de Vikingen worden gezien als goede krijgers, die altijd de verplichtingen die ze vrijwillig aangingen eerden. Deze erecode maakte de Vikingen ongevoelig voor eventuele omkoping door derden. Hierdoor was de Byzantijnse keizer verzekerd van een lijfwacht die er alles aan deed om zijn persoon en zijn familie te beschermen. Anna Komnene heeft het er zelfs over dat haar vader te verstaan krijgt dat hij niet hoeft te proberen om de leider van de Varangiaanse garde om te kopen dat zal hem nooit lukken. Zodoende moest deze op een andere manier Constantinopel zien te veroveren op zijn tegenstander. Een bijkomend voordeel van niet Christelijke Vikingen als een lijfwacht voor de Byzantijnse keizer en zijn familie is dat er geen banden zijn met de heersers. Byzantijnse heersers hadden als ze op de troon zaten vaak te maken met verschillende facties binnen het rijk die allemaal zoveel mogelijk macht wilden hebben. Deze konden als het nodig was rekenen op familie van de Byzantijnse keizer om een gooi naar de allerhoogste macht te doen. Met een lijfwacht zonder enige band met de regerende familie was de keizer van Byzantium meer beschermd tegen eventuele aanslagen en coup pogingen. Vermeldingen in het werk van Johannes Skylitzes en de bestudeerde saga's laten een beeld zien van dat ook getuigd van de kracht en krijgskunde van de Varangiaanse garde. Ze worden naast het werk als lijfwacht ook ingezet op militaire campagnes tegen de vijanden van het rijk. Zowel offensief als defensief had de Varangiaanse garde een reputatie van sterke onverschrokken vechters die kozen voor de winst of de dood. Uit de Heimskringla komen wij te weten dat ze erg spitsvondig waren als het erop aankwam. Dat wordt door andere bronnen ook weer bevestigd door ons. De sage van Harald Hardrada laat ook een tactiek zien die vaker door Vikingen werden gebruikt om versterkte plaatsen aan te vallen⁴⁴. Zo is was er de aanval op Iskorosten door Olga van Kiev (890/925-969) waarbij ook vogels werden gebruikt om een stad in brand te steken⁴⁵. Hiertegen kan men dan wel weer stellen dat een gebruik als de polutasvarf juist een reden zou zijn voor ontrouw⁴⁶. Welke Viking die naar Miklagard gaat kan het weerstaan om te mogen grasduinen door de persoonlijke schatkamer van de keizer en meenemen wat hij wil als onderdeel van zijn beloning. Daarnaast is het zoals al aangegeven dat ook de Varangiaanse garde gardisten kende die zich niet netjes gedroegen zoals de vermelding in het werk van Johannes Skylitzes ons laat zien.

Is deze gedachtegang dan ook te verklaren aan de hand van het bestudeerde materiaal? Alle gelezen bronnen die wijzen allemaal op de goede eigenschappen en kwaliteiten van de Vikingen. Dat gold ook voor de leden van de Varangiaanse garde. Ze waren stoutmoedig, onverschrokken en sterke krijgers. Daardoor waren ze uitermate geschikt als persoonlijke

---

⁴⁴ Sturluson, S., *Heimskringla*, (vert. 2014), pp. 394

⁴⁵ Blöndal, S., Benedikz, B.S., *The Varangians of Byzantium: An Aspect of Byzantine Military History*, New York (1978)

⁴⁶ Sturluson, S., *Heimskringla*, (vert. 2014), pp. 398

lijfwacht maar ook als elite-eenheid op het slagveld om de moeilijkste klussen op te knappen. Hier werd door de Byzantijnen natuurlijk gebruik van gemaakt. Tel daarbij de hoge waardering van de eer op en men komt tot de conclusie dat deze gedachtegang van de Byzantijnen zeker logisch te verklaren is.

Wat uit mijn onderzoek niet echt naar voren is gekomen, en dat maakt het moeilijk om de gedachtegang en de beweegredenen echt goed te kunnen verklaren is het volgende. De bronnen en de geraadpleegde literatuur zitten vooral op een lijn wat betreft de eigenschappen van de Vikingen. Ze zijn het allebei eens over waarom de Vikingen zulke goede lijfwacht vormden. Het lijkt wel alsof de bewonderenswaardige bewoordingen die grotendeels blijken uit de bronnen een op een worden overgenomen door de verschillende auteurs. Het voelt dus als een omissie dat er bijna niets bekend is over wat nu de echte beweegredenen waren om een lijfwacht te stichten bestaande uit niet Christelijke Vikingen. Was het echt puur alleen om die redenen? Of zoals gezegd wordt omdat de eigen mensen in de directe omgeving van de keizer niet te vertrouwen waren⁴⁷? Was het niet ook gewoon praktisch om zo een niet Christelijke macht onschadelijk te maken en misschien wel te kerstenen? Was het ook niet handig om niet Christenen in het leger dan wel lijfwacht te hebben waardoor men handig het verbod om mede Christenen te doden kon omzeilen? Dit zijn vele speculatieve vragen en het zou voor mijn onderzoek prettiger zijn geweest als daar onderzoek naar was gedaan. Veel meer dan speculatie en enkele zekerheden afgaande op de bestudeerde bronnen kan ik helaas niet geven.

---

⁴⁷ Ellis-Davidson, H.R., *The Viking road to Byzantium*, London (1976), pp. 151-152

6 Conclusie.

Wat voor een conclusie is er nu op te maken aangaande onze onderzoeksvraag. De onderzoeksvraag stelde hoe het te verklaren valt dat het Byzantijnse rijk gebruik maakte van een niet Christelijke lijfwacht. De bronnen zijn eenduidig waarom de lijfwacht is opgericht. Het was een goede poging van de Byzantijnse keizers om een lijfwacht te maken die trouw was aan de keizerlijke familie. Doordat ze juist geen enkele familiebanden hadden met de Byzantijnse keizer en zijn familie was het gevaar van opstand om de macht te verkrijgen zeer gering. Koppelen wij dat ook nog eens aan de strikte code van eer, waar Vikingen van uit gingen, dan is het niet verwonderlijk dat de Varangiaanse garde werd opgericht als lijfwacht van de keizer. Het moge duidelijk zijn geworden dat deze eigenschappen erg werden gewaardeerd door de Byzantijnse keizers. Verder was de onverschrokkenheid van de Varangiaanse garde een voordeel op het slagveld en ze werd dan ook ingezet daar waar de nood het hoogst was. Het is wel op zijn plaats enige kanttekeningen te maken waardoor de Varangiaanse garde eventueel toch ook gevaar opleverde voor Byzantijnse keizers. Er wordt duidelijk melding gemaakt van het feit dat de Varangiaanse garde het alleen te doen was om het ambt van keizer zijn te beschermen. Ze waren loyaal aan de keizer maar als deze toch om de een of andere reden stierf dan ging de loyaliteit meteen over naar zijn opvolger. En kijkende naar de saga van Harald Hardrada dan wordt het meteen duidelijk dat de Varangiaanse garde niet altijd de regels volgde in de strijd. Als het nodig was werden allerlei trucs uitgehaald om toch een kasteel of stad in te nemen. En daarbij werd geen enkele keer onderscheid gemaakt of de te veroveren plaats in handen was van Christenen of Moslims. Daarbij wat zou de reden zijn geweest om melding te maken van het gebruik van de polutasvarf als middel om aan extra rijkdom te komen. Dat zou juist het vermoeden of steunen van opstanden tegen de Byzantijnse keizer in de hand moeten werken. Voor een lid van de Varangiaanse garde was er geen makkelijkere manier om een extra rijkdom te komen. Dus waarom nu een dergelijke lijfwacht in het leven roepen als men toch ook wel bijna zeker de nadelen in kon zien. Het is mij na dit onderzoek nog altijd een raadsel.

Kortom als conclusie kan ik stellen dat het feit dat de Varangiaanse garde er was en werd opgericht door de Byzantijnen is waarschijnlijk een mengeling van factoren geweest. Bezien wat de bronnen en de literatuur mij als kennis hebben gegeven is het vooral een praktische reden geweest. Een lijfwacht die onomkoopbaar was en daardoor betrouwbaarder dan enige Byzantijnse lijfwacht kon zijn. Sterker en onverschrokken in de strijd als er daarom werd gevraagd en dus beslissend kon zijn in de strijd. Maar zoals al gezegd zie ik een grote omissie en dat is dat het allemaal een eenzijdig beeld geeft. Mijn hoop is dat er meer studies zullen volgens waardoor ik of andere onderzoekers deze vraag van meerdere kanten kunnen benaderen en er een breder beeld ontstaat. Een antwoord uit meerdere perspectieven over waarom de Byzantijnen een niet Christelijke lijfwacht in het leven riepen bestaande uit Vikingen.

7 Bibliografie.

Literatuurlijst

1. Jakobsson, S., *Emperors and vassals: Scandinavian kings and the Byzantine emperor*, Byzantinische Zeitschrift v110 n3 (2017)
2. Haywood, J., *Northmen: The Viking Saga 793-1241 AD*, London (2015)
3. Sindbæk, S.M., Trakadas A., *The world in the Viking Age*, Roskilde (2014)
4. Højberg Bjerg, L. Maj-Britt, Lind, J., Sindbæk, S.M., *From Goths to Varangians: communication and cultural exchange between the Baltic and the Black Sea*, Aarhus University Press (2013)
5. Downham, C., *Viking Ethnicities: A Historiographic Overview*, History Compass v10 n1 (Januari 2012)
6. Georgios, T., *Rus, Varangian and Frankish Mercenaries in the Service of the Byzantine Emperors (9th – 11th c.). Numbers, Organisation and Battle Tactics in the operational theatres of Asia Minor and the Balkans*, in Byzantine Symmeikta, Athens (2012)
7. D'Amato, R., *The Varangian Guard 988-1453*, (2010)
8. Stephenson, P., *The Byzantine World*, London Ny. (2010)
9. Ferguson, R., *The hammer and the cross: a new history of the Vikings*, London (2009)
10. Luttwak, E., *The grand strategy of the Byzantine Empire*, Cambridge Mass. (2009)
11. Brink, S., Price, N.S., *The Viking world*, New York Routledge (2008)
12. Sindbæk, S.M., *The Small World of the Vikings: Networks in Early Medieval Communication and Exchange*, Norwegian Archaeological Review vol.40 (2007)
13. Treadgold, W., *The Byzantine revival, 780-842*, Stanford (1988)
14. Angold, M., *The Byzantine empire 1025-1204: a political history*, London (1984)
15. Heath, I., McBride, A., *Byzantine Armies 886–1118*, (1979)
16. Blöndal, S., Benediktz, B.S., *The Varangians of Byzantium: An Aspect of Byzantine Military History*, New York (1978)
17. Ellis Davidson, H.R., *The Viking road to Byzantium*, London (1976)
18. Brøgger, A.W., *The Vikings of the Mediterranean and the Vikings of the North*, The Annual of the British School at Athens Vol. 37 (1936/1937)

Primaire bronnen

19. *Madrileense kroniek van Skylitzes*, Johannes Skylitzes (1070)
20. *Strategikon van Kekaumenos*, Kekaumenos (1075-1078)
21. *Alexiad*, Anna Komnene (1148)
22. *Laxdalesage*, IJsland (13e eeuw)
23. *Heimskringla*, Snorri Sturluson (1230)